

Roosa Lylynoja

ARVOKAS KOHTAAMINEN

Taidemuseoiden kokemuksia peruskouluyhteistyön tilasta ja
tulevaisuudesta

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Maaliskuu 2020

TIIVISTELMÄ

Roosa Lylynoja: Arvokas kohtaaminen – Taidemuseoiden kokemuksia peruskoulu yhteistyön tilasta ja tulevaisuudesta
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Luokanopettaja, kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma
Maaliskuu 2020

Peruskoulu ja museot ovat tehneet yhteistyötä museoiden alkuajoista asti, mutta nyt painetta ja halua yhteistyölle on aikaisempaa enemmän sekä museoiden että peruskoulun puolelta. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää taidemuseoiden kokemuksia ja ajatuksia peruskoulu yhteistyön nykypäivän tilasta ja tulevaisuudesta.

Aineistoa tutkimukseen kerättiin haastattelemalla taidemuseoiden edustajia neljästä eri taidemuseosta Pirkanmaan alueelta. Tutkimuskysymykset ja haastattelukysymykset laadittiin mukailemaan SWOT-analyysin rakennetta. SWOT-analyysissä selvitetään tarkasteltavan asian heikkouksia, vahvuuksia, tulevaisuuden uhkia ja tulevaisuuden mahdollisuuksia. Aineiston analysointi tapahtui tyypittelemällä ja teemoittelemalla.

Haastattelujen sisällöt vastasivat pitkälti toisiaan ja aineisto oli yhtenäistä. Taidemuseoiden ja peruskoulun yhteistyön suurimmaksi vahvuudeksi koettiin yhteistyötilanteessa syntyvät kohtaamiset. Muita merkittäviä vahvuuksia olivat muun muassa yhteistyön kannustavat tulokset, käytännön tekijät, kuten rahoitukset, jotka mahdollistavat yhteistyön sekä tämänhetkisen koulukentän avoimuus yhteistyölle.

Heikkoudet ja uhat kietoutuivat vahvasti toisiinsa, sillä uhat liittyivät lähinnä heikkouksien vahvistumiseen tai nykyisten vahvuuksien heikentymiseen. Suurimmiksi negatiivisiksi tekijöiksi yhteistyön kannalta koettiin resurssien puute sekä kouluilla että museoilla, vuorovaikutuksen ajoittainen haastavuus ja vajavuus osapuolien välillä, suunnittelutyöhön liittyvät vaikeudet sekä koulumaailmaan liittyvät ongelmat.

Mahdollisuuksia koettiin yhteistyöllä olevan paljon. Mahdollisuudet liittyivät yhteistyön olemassa olevien vahvuuksien voimistumiseen, suunnittelu- ja kehitystyön parantumiseen, uusien yhteistyömuotojen kehittymiseen sekä ennakkoluuloisten tai negatiivisten asenteiden muuttumiseen parempaan päin.

Haastatteluja tehdessä ja aineistoa analysoidessa kävi selväksi, että taidemuseoiden käsitys, kokemukset ja asenne peruskoulu yhteistyötä kohtaan ovat hyvin positiivisia. Tämä on linjassa aikaisempien tutkimustulosten kanssa. On selvää, että haasteita yhteistyöllä on jonkin verran, mutta yhteistyön eteen ollaan valmiita tekemään paljon töitä.

Avainsanat: Museopedagogiikka, museo, peruskoulu, perusopetus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	6
2.1	MUSEOT SUOMESSA.....	6
2.2	MUSEOPEDAGOGIIKAN KEHITYS.....	7
2.3	MUSEON SUHDE PERUSKOULUUN	8
2.4	MUSEOYHTEISTYÖ PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEISSA.....	9
2.5	OPPAITA JA TUTKIMUKSIA.....	11
2.5.1	<i>Oppaita</i>	<i>11</i>
2.5.2	<i>Tutkimuksia</i>	<i>13</i>
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
3.1	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	17
3.2	TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTONKERUU	17
3.2.1	<i>Lähtökohtana SWOT-analyysi.....</i>	<i>17</i>
3.2.2	<i>Haastattelut aineistonkeruumenetelmänä</i>	<i>19</i>
3.3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	19
3.3.1	<i>Haastattelujen toteutus.....</i>	<i>19</i>
3.3.2	<i>Aineiston käsittely ja analysointi</i>	<i>20</i>
4	TULOKSET	22
4.1	TAIDEMUSEOIDEN JA PERUSKOULUN YHTEISTYÖSTÄ.....	22
4.2	YHTEISTYÖN HEIKKOUEDET JA UHAT	25
4.3	YHTEISTYÖN VAHVUUDET	28
4.4	YHTEISTYÖN MAHDOLLISUUDET	29
5	POHDINTA.....	32
5.1	TULOSTEN YHTEENVETOA JA TARKASTELUA	32
5.2	JATKOTUTKIMUSIDEOITA JA JATKAMINEN PRO GRADU -TUTKIELMAAN	34
6	LÄHTEET	36

1 JOHDANTO

Peruskouluryhmät ovat vierailleet museossa jo vuosikymmenien ajan, mutta nyt kenttä peruskoulun ja museoiden yhteistyölle on avoimempi kuin koskaan. Uusimmissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa painotetaan entistä voimakkaammin ilmiökeskeistä ja monialalaista oppimista monipuolisissa oppimisympäristöissä. Museot tarjoavat siihen oivan mahdollisuuden. Lisäksi museopedagogiikka ja museo oppimisympäristönä ovat kehittyneet valtavasti parin viime vuosikymmenen aikana. Tässä tutkielmassa käsitellään taidemuseoiden ja peruskoulun yhteistyön tilaa ja tulevaisuutta taidemuseoiden näkökulmasta.

Museopedagogiikkaa ja museoiden ja peruskoulun yhteistyötä on koko museoiden ajan ollut olemassa ja aihetta käsittelevä tutkimus on Suomessa keskittynyt suurimmaksi osin museopedagogiikan teoriaan sekä tapoihin, joilla yhteistyötä on aikojen kuluessa toteutettu. Lisäksi on tuotettu erilaisia oppaita yhteistyön tueksi. Käytännön kokemuksia, tulevaisuuden näkymiä ja tulevia kehityssuuntia on tutkittu hyvin vähän.

Tutkimuksessa pääpaino on nykyisen taidemuseoiden ja peruskoulun yhteistyön vahvuuksissa ja heikkouksissa sekä tulevaisuuden uhissa ja mahdollisuuksissa. Tutkimuksen avulla on tarkoitus tuoda museoiden ääntä kuuluviin ja nostaa esille yhteistyön eri puolia ja näkökulmia. Yhteistyön nykytilan ja tulevaisuuden pohdinnan pohjalta voidaan mahdollisesti kehittää toimintaa eteenpäin sekä museoissa että kouluissa.

Tutkielman aluksi käsitellään museon, museopedagogiikan ja peruskouluyhteistyön historiaa ja kehitystä. Sen jälkeen esitellään aiheesta tehtyä aikaisempaa tutkimusta ja aihetta käsitteleviä oppaita. Teoriakatsauksen jälkeen siirrytään tämän tutkimuksen toteutukseen ja lopuksi käydään läpi tutkimuksen tuloksia.

Tutkimuksen myötä kävi selväksi, että yhteistyössä on aina ollut jonkinlaisia haasteita. Siitä huolimatta innostusta ja tahtoa yhteistyön tekemiseen on hyvin

paljon. Yhteistyön myötä tapahtuvat arvokkaat kohtaamiset ja kannustavat tulokset tekevät yhteistyöstä palkitsevaa ja tulevaisuus nähdään olevan mahdollisuuksia täynnä.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Museot Suomessa

Suomessa on nykyään yli 1 000 museota. Kansainvälinen museoneuvosto ICOM (International Council of Museums) määrittelee museon seuraavasti:

Museo on pysyvä, taloudellista hyötyä tavoittelematon, yhteiskuntaa ja sen kehitystä palveleva laitos, joka on avoinna yleisölle ja joka tutkimusta ja opetusta edistääkseen ja mielihyvää tuottaakseen hankkii, säilyttää, tutkii, käyttää tiedonvälitykseen ja pitää näytteillä aineellisia ja aineettomia todisteita ihmisestä ja hänen ympäristöstään.

Museoiden tehtävä on siis säilyttää, tutkia ja välittää yleisölle kulttuuriperintöön liittyvää tietoa, tarinoita ja elämyksiä. Museoiden tehtävään liittyy myös museo-opetus, jonka tavoitteena on lisätä tietoa ja kiinnostusta esimerkiksi historiaan, taiteeseen, perinteeseen ja luontoon. Museo-opetusta voivat olla esimerkiksi erilaiset esitelmät, luennot, näyttelyt, työpajat, julkaisut, opetusmateriaalit tai tapahtumat. (Museoliitto 2019.) Tässä tutkimuksessa näkökulmana on erityisesti museoiden opetustehtävä ja sen toteutuminen nykypäivänä peruskouluyhteistyön avulla.

Museot voidaan lajitella neljään eri museotyyppiin: taidemuseoihin, kulttuurihistoriallisiin museoihin, luonnontieteellisiin museoihin ja erikoismuseoihin. Taidemuseoiden tehtävänä on tallentaa, tutkia ja säilyttää kuvataidetta ja kuvataiteen ilmiöitä. Tavoitteena taidemuseoilla on perehdyttää yleisöä kuvataiteeseen ja lisätä sen tuntemusta. Kulttuurihistorialliset museot käsittelevät ihmisen ja kulttuurin kehittymistä ja keskittyvät usein esimerkiksi tiettyyn ajanjaksoon, alaan tai maantieteelliseen alueeseen. Luonnontieteelliset museot tutkivat ja tallentavat näytteitä ja havaintoja luonnosta. Luonnontieteelliset museot voivat olla esimerkiksi kasvitieteellisiä, eläintieteellisiä tai geologisia. Viimeinen museotyyppi on erikoismuseot. Ne

keskittyvät tiettyyn ilmiöön tai esinetyyppiin ja tallentavat, esittelevät ja tutkivat aihetta. (Museoliitto 2019.)

Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena olevat taidemuseot ovat siis museoina aivan oma haaransa ja voivat toiminnaltaan erota suuresti esimerkiksi luonnontieteellisistä museoista. Taidemuseoiden tavoite, yleisön perehdyttäminen kuvataiteeseen ja taiteen tuntemuksen lisääminen, sisältää nykyään luonnollisena osana aikuisväestön lisäksi myös nuoret kävijät.

2.2 Museopedagogiikan kehitys

Levannon (2004, 50–51) mukaan museot ovat kautta aikojen pohtineet toimintaansa ja merkitystään kolmen peruskysymyksen avulla: ”Kuka käyttää museoita?”, ”Miksi joku käyttää museoita?” sekä ”Mitä silloin tapahtuu?”. Kolmannen kysymyksen kautta päästään museopedagogiikan ytimeen eli oppimiseen museossa. Museopedagogiikkaa mietittäessä pohditaan sitä, kenelle taidemuseossa puhutaan, mitä tällä puheella tavoitellaan ja minkälaisia seurauksia puheesta aiheutuu.

Tultaessa museoiden alkua ajoilta nykypäivään on museopedagogiikka kehittynyt kansaa sivistävästä ylemmästä tavoitteesta museopedagogisten toimintatapojen tietoiseksi hyödyntämiseksi. Suomessa museotoiminta lähti kunnolla käyntiin, kun Suomen Taideyhdistys perustettiin vuonna 1846. Mukaan taiteen maailmaan haluttiin koko kansakunta, ja Suomessakin taidemuseoilla oli pääasiassa yleissivistävä tehtävä. Museoissa jopa pidettiin tehtävän täyttämiseksi tiettyinä ajankohtina avoimia ovia, jotta kaikkein köyhimmätkin pääsivät nauttimaan taiteesta. (Levanto 2004, 50–51.)

2000-luvun uusi aika toi mukanaan muutoksia ja haasteita. Enää museoihin ei menty pelkästään tiedon takia, vaan myös elämyksen toivossa. Museotoimintaa kehitettiin yhä asiakasystävällisemmäksi, ja Suomessakin esimerkiksi Ateneumia uudistettiin muun muassa uusilla seminaari-, kahvila- ja museopuotitiloilla. Lisäksi opastustoiminta kehittyi ja laajeni. (Levanto & Petterson 2004, 26–27.)

Pikkuhiljaa museoiden toiminnan suunnittelu sekä kehittäminen muuttuivat jo lähtökohtaisesti yleisökeskeisemmiksi. Pelkkä sisällön suuntaaminen suurelle yleisölle ei enää riittänyt. Kävijäkunnan monimuotoisuus tuo nykyäänkin

haasteita sisällön suunnittelussa, sillä jokaiselle pitäisi museoissa olla tarjolla jotakin. Kävijöiden ikä, tausta, kiinnostuksen kohteet sekä jopa oppimistyyli vaihtelevat paljon, ja siksi museoiden tulisi olla hyvin monipuolisia toiminnassaan. (Levanto 2004, 52.)

Vielä 1980-luvulla museolehtoreita, pääasiassa yleisönpalveluun ja museopedagogiikkaan keskittyviä museotyöntekijöitä, oli maassamme vain noin kymmenen (Suomen museoliitto 1986, 11). Nykyään Suomessa on yli tuhat museota, joista kolmasosa hoidetaan ammatillisesti. Ammatillisesti hoidetuista museoista noin puolet ovat kuntaomistuksessa ja noin 40 % erilaisten säätiöiden tai yhdistysten alaisia. (Museoalan ammattiliitto 2019.) Tilastokeskuksen (2019) mukaan vuonna 2018 kuukausipalkkaisia museolehtoreita oli kuntasektorilla jo 45. Museolehtoreiden määrä on siis moninkertaistunut. Museolehtoreiden määrä ei kerro kuitenkaan kaikkea. Monissa museoissa ei erillistä museolehtoria ole, vaikka museopedagogiaan ja asiakastyöhön keskityttäisiin hyvinkin paljon. Museolehtorin työtehtävät voivat tuolloin esimerkiksi jakautua usealle eri työntekijälle tai sisältyä jonkun muun ammattinimikkeen omaavan työntekijän työhön.

2.3 Museon suhde peruskouluun

2000-luvulle tultaessa museot alkoivat yhä vahvemmin tavoittelemaan lapsia ja nuoria osaksi kävijäkuntaa myös koululaisryhmien ulkopuolelta (Tišliar 2017, 589–590). Museopedagogiikka alkoi laajentua ja eriytyä koko väestöstä tarkempiin ikäryhmiin ja siten myös lapsiin. Museossa oppiminen ja museopedagogiikan käsite viittaa lapsista ja nuorista puhuttaessa usein museokulttuuriin, johon kuuluu erilaisia toiminnallisia ja moniaistillisia työtapoja. Yleisiä museopedagogisia työtapoja nykyään ovat esimerkiksi erilaiset kurssit, työpajat, tehtäväpaketit, toiminnalliset museokierrokset ja moniaistillisuuden hyödyntäminen. Museokokemuksesta halutaan luoda elämyksellinen ja tunteita herättävä, mutta samalla opettava. Museoissa saa nykyään yhä useammin koskea, haistaa tai joskus jopa maistaa asioita. Lisäksi erilaisten äänimaailmojen hyödyntäminen on yleistynyt nopeasti. (Tišliar 2017, 591.)

Usein museot saattavat tuottaa lapsille ja nuorille suunnattua sisältöä muokkaamalla aikuisväestölle suunnattua sisältöä nuoremmille sopivaksi.

Joissain museoissa taas toimintaa suunnitellaan alun alkaenkin lapsia ja nuoria ajatellen. Esimerkiksi Tampereella sijaitseva museokeskus Vapriikki tuottaa sisältöjään vahvasti lapsille ja nuorille suunnatuilla museopedagogisilla toimintatavoilla. Museokeskus on rakennettu elämykselliseksi paikaksi, jossa saa esimerkiksi koskea, katsoa, kuunnella, kiipeillä, ryömiä sekä tehdä erilaisia toiminnallisia ja interaktiivisia tehtäviä. Koululaisryhmille on tarjolla museopedagogisia työtiloja, opastuksia sekä erilaisia tehtäväpaketteja hyödynnettäväksi ennen vierailua tai sen jälkeen. (Museokeskus Vapriikki 2019.) Pääasiassa lapsille ja nuorille suunnatut museot ovat kuitenkin vielä harvinaisia, ja yleisempää on aikuisille suunnatun museotoiminnan rinnalla tai ohessa tapahtuva lasten ja nuorten museopedagogiikka.

2.4 Museoyhteistyö perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa

Vuonna 1985 koululainsäädäntöä uudistettiin, ja yhtenä keskeisenä periaatteena uudistuksessa oli kuntien kouluja koskevan päätösvallan lisääminen. Tavoitteena oli, että opetuksesta tulisi paikallisempaa ja aluekohtaisempaa, jolloin alueen erityispiirteet voidaan ottaa opetuksessa paremmin huomioon. Samalla pyrkimyksenä oli vahvistaa paikallista ja alueellista identiteettiä. Tutun kotiseudun avulla voitiin opetusta paremmin konkretisoida ja viedä lähiympäristöön. (Suomen museoliitto 1986, 16–17.) Opetuksen kuntakohtaistumisen yhteydessä luotiin otolliset olosuhteet museoiden ja peruskoulun yhteistyön tiivistymiselle. Kuntakohtaisessa opetuksen suunnittelussa oli luontaista sisällyttää opetustehtävään lähialueella toimivat museot ja muut kohteet, joita voitiin hyödyntää opetuksen ja oppimisympäristöjen laajentamisessa.

Opetuksen paikallistuminen ja alueellistuminen toi museoita ja peruskouluja lähemmäksi toisiaan, mutta yhteistyö oli silti pitkälti kiinni opettajien ja museotyöntekijöiden omasta kiinnostuksesta ja innostuksesta tehdä yhteistyötä, sillä opetussuunnitelma ei velvoittanut vahvasti hyödyntämään museoita esimerkiksi oppimisympäristönä. Muutosta on kuitenkin tapahtunut, ja vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (POPS) museoyhteistyö mainitaan useasti perusopetuksen toimintakulttuurissa sekä eri oppiaineiden sisällä. Museoyhteistyö nostetaan esille yhtenäisen perusopetuksen

toimintakulttuurin lisäksi kuvataiteessa, ympäristöopissa, suomen kielessä ja kirjallisuudessa, saamen kielessä ja kirjallisuudessa sekä käsityössä.

Opetussuunnitelman mukaan yhtenäisen perusopetuksen toimintakulttuuriin kuuluu erilaisten ja monipuolisten oppimisympäristöjen, kuten kirjastojen, taidekeskusten ja museoiden, hyödyntäminen. Tällöin voidaan tukea koulun kasvatustehtävää tarjoamalla oppilaille mahdollisuuksia oppia joustavasti myös koulun ulkopuolella. (POPS 2014, 31, 36.) Opetussuunnitelmassa korostuu laajan yhteistyöverkon ylläpitäminen ja sitä kautta oppilaan kokemusmaailman monipuolistaminen.

Kuvataiteen oppiaineessa museoyhteistyötä korostetaan koko peruskoulupolun ajan. Vuosiluokilla 1–2 oppiaineen yksi oppiaineen tehtävistä on tutustuttaa museoihin ja muihin kulttuurikohteisiin. Vuosiluokkien 3–6 oppiaineen tehtävänä on monialaisten oppimiskokonaisuuksien toteuttaminen yhteistyössä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa ja edelleen museoihin ja kulttuurikohteisiin tutustuminen. Vuosiluokilla 7–9 sama yhteistyöteema ja museoihin tutustuminen toistuu. (POPS 2014, 143, 266, 426.) Kuvataiteessa museoyhteistyö on siis koko peruskoulun läpi kulkeva rakenne.

Ympäristöopin oppiaineessa museoyhteistyö on mainittu ympäristöopin oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyvissä tavoitteissa vuosiluokilla 1–2 ja 3–6. Opetuksessa halutaan hyödyntää koulun tilojen lisäksi mahdollisuuksien mukaan erilaisia oppimisympäristöjä, joista yhdenlainen on museo. (POPS 2014, 133, 242.) Ympäristöopin tapauksessa museokohteena ovat useimmiten luonnontieteelliset museot tai kulttuurihistorialliset museot.

Suomen kielessä ja kirjallisuudessa sekä myös saamen kielessä ja kirjallisuudessa museoyhteistyö mainitaan oppiaineiden oppimäärän tavoitteisiin liittyvissä keskeisissä sisältöalueissa (POPS 2014, 164, 175). Museot ovat osa kulttuuritarjontaa ja siksi tärkeä osa kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtämisen oppimissisältöjä, ja museovierailuilla voidaan tutustua esimerkiksi kulttuurihistoriaan tai mediakulttuurin sisältöihin. Lisäksi museovierailujen yhteydessä tehtävät erilaiset harjoitteet liittyvät usein suoraan oppiaineen oppisisältöihin.

Käsityön oppiaineessa museoyhteistyö on liitetty oppimisympäristöihin ja työtapoihin liittyviin tavoitteisiin vuosiluokilla 3–6 ja 7–9. Yhteistyö alakoulussa edistää toiminnallista ja tutkivaa oppimista. Opintokäynneillä vahvistetaan

koulussa opittua ja käyntejä hyödynnetään myöhemmissä oppimistehtävissä. Yläkoulun puolella tuetaan toiminnallista ja tutkivaa oppimista sekä tutustutaan käsityöhön museo- ja näyttelyvierailuilla. (POPS 2014, 271, 431–432.)

Näkökulma museoyhteistyöhön vaihtelee oppiainekohtaisesti. Esimerkiksi ympäristöopissa ja käsityössä pääpaino on oppimisympäristöjen monipuolistamisella ja tutkivalla toiminnallisella työskentelyllä, kun taas kuvataiteessa taidemuseoiden tarjoamat näyttelyt ja museopedagogiikka ovat yhteistyön tärkein tekijä. Monissa kuntakohtaisissa opetussuunnitelmissa museovierailut paikallisiin museoihin on mainittu tiettyjen vuosiluokkien kohdalla, jotta kaikki pääsevät vuorollaan vierailemaan museoissa. Samalla käyntejä voidaan kohdistaa niille parhaiten sopiviin oppisisältöihin opetussuunnitelmassa. Museoyhteistyö on usein osittain suunniteltu valmiiksi jo kuntakohtaisissa opetussuunnitelmissa. Silti yhteistyön toteutuminen riippuu vielä edelleenkin pitkälti opettajien omasta kiinnostuksesta ja aktiivisuudesta museoyhteistyötä kohtaan.

2.5 Oppaita ja tutkimuksia

2.5.1 Oppaita

Museoiden ja peruskoulun yhteistyöstä on Suomessa julkaistu erilaisia oppaita ja tehty joitakin tutkimuksia. Oppaat ovat pääasiassa tarkoitettu opettajille ja peruskouluille, jotta he saisivat lisää tietoa museopedagogiikasta ja museon hyödyntämisestä osana opetusta. Osassa oppaista tarjotaan tietoa myös museon edustajille. Tutkimuksista muutama liittyi oleellisesti tämän tutkimuksen aiheeseen.

Vuonna 2008 julkaistiin Suomen museoliiton ja Suomen Tammi -verkoston yhteistyönä julkaistu teos: Kulttuuriperintö ja oppiminen. Kirja tarjoaa opettajille päivitystä kulttuuriperinneopetuksen osaamiseen ja lisää museopedagogien ja muiden kulttuuritoimijoiden ymmärrystä koulujen valmiuksista yhteistoimintaan. Teoksen tavoitteena on tuoda molempia tahoja ajan tasalle ja rakentaa vuorovaikutuksen sujuvuutta.

Teoksessa Ropon (2008) mukaan oppimisympäristöt koostuvat fyysisestä, sosiaalisesta ja kulttuurisesta toimintaympäristöstä. Siihen kuuluvat esimerkiksi

pedagogiset ratkaisut, tilat ja oppiaines. Hänen mukaansa hyvää oppimisympäristöä voi mahdollistaa esimerkiksi päämääräsuuntautuneisuus, kompleksisuus ja autenttisuus, vuorovaikutteisuus, eettinen ja moraalinen reflektointi sekä arviointi. Oppimisympäristön tavoitteena on toimia monipuolisena, joustavana ja tavoitteiden suuntaisena pohjana oppimiselle. Hyvä oppimisympäristö mahdollistaa ajankohtaisten kysymysten, ongelmien ja haasteiden yhteisöllisen prosessoinnin. Perusopetussuunnitelman perusteissa museo on nähty tällaisena vaihtoehtoisena ja monipuolistavana oppimisympäristönä.

Oppimisympäristöt ovat viimeisen parin vuosikymmenen aikana laajentuneet suuresti esimerkiksi teknologiasuuntaan, mikä on tuonut opetukseen kokonaan uuden ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä on lähdetty monipuolistamaan ja laajentamaan useaan suuntaan, joista kulttuurikohteet ovat yksi. (Ropo 2008, 38–39.) Oppimisympäristön ollessa mahdollisimman aidon ja autenttisen tuntuinen, tarjoaa se parhaan kontekstin oppimiselle. Museoissa konkretisoituu historia ja esillä olevat esineet tai taide. Ne tuottavat monesti rikkaampia kokemuksia ja luovampaa työskentelyä kuin esimerkiksi luokkahuoneessa koetut asiat. (Ropo 2008, 46.)

Toinen esimerkki kouluille tuotetuista oppaista on Museoviraston ja Opetushallituksen julkaisu *Esine elää* (2000). *Esine elää* -teoksessa on esitelty tarkasti erilaisia museopedagogisia lähestymistapoja koskien erityyppisiä museoiden kokoelmiin kuuluvia alkuperäislähteitä ja historiallisia rekonstruktioita ja niiden käyttöä opetuksessa. Opas on hyvin yksityiskohtainen ja esittelee erilaisiin näyttelyesineisiin ja kokoelmiin liittyviä lähestymistapoja. Teos on helposti luettava ja konkreettisia toimintatapoja tarjoava, mutta yksityiskohtaisen sisältönsä takia hieman kapea ja nopeasti vanheneva.

Tuoreemmassa oppaassa, *Yhdessä oppimaan: Opas monikulttuurisen kulttuuriperinnön opettamiseen* (2008), perehdytään museopedagogiikkaan ja museopedagogisiin toimintatapoihin esimerkiksi osana ulkomaalaisten lasten ja aikuisten kotouttamista Suomeen. Aiheena monikulttuurisuus kouluissa on jatkuvassa kasvussa, joten museopedagogiselle lähestymistavalle on varmasti jatkossakin yhä enemmän kysyntää.

Oppaissa käsitellään asioita yleisellä tasolla, eivätkä yksittäisten yksiköiden tai henkilöiden äänet ja kokemukset ole pääosassa. Silti löydettävissä on myös

aineistoja, joissa henkilökohtaiset kokemukset ja äänet kuuluvat. Yksi näistä julkaisuista on Keravan museon ja Kurkelan koulun yhteistyöstä kertova julkaisu vuodelta 2002, Matkataan ajassa. Julkaisu esittelee erilaisia projekteja, joita yhteistyössä on vuosien mittaan toteutettu. Julkaisua tehtäessä oli yhteistyö tahojen välillä jatkunut jo noin kymmenen vuotta. Yhteiset projektit ovat liittyneet laajasti erilaisiin oppiaineisiin ja teemoihin. Museo on toiminut virikepohjana, jonka pohjalta koululla on toteutettu oppimiskokonaisuuksia. Museo ja koulu ovat kokeneet yhteistyön tärkeäksi, sillä nuoret ovat tulevaisuuden museokävijöitä. Toisena motiivina on muuttovoittoisen paikkakunnan uusien lapsien ja nuorien juurruttaminen omaan kotikaupunkiin. Yhteistyössä erityisesti museoviraston ja opetushallituksen tuki on koettu tärkeäksi.

2.5.2 Tutkimuksia

Vaikka museopedagoginen tutkimuskenttä ei ole kovin laaja, on aihe kuitenkin herättänyt kiinnostusta tasaisesti jo jonkin aikaa. Taidemuseoiden ja peruskoulujen yhteistyöstä löytyi kaksi tutkimusta, jotka osuivat hyvin lähelle tämän tutkimuksen sisältöjä. Issakainen (2004) teki väitöskirjatutkimuksessaan tutkimusta siitä, miten etäällä taidemuseoista asuvien nuorten olisi mahdollista perehtyä kuvataiteeseen osana peruskoulua. Sillanrakentajana oli tutkimuksessa internet ja videoetäopetus. Tavoitteena oli selvittää, auttaako digitaalinen silta rakentamaan nuorien yhteyttä kuvataiteeseen. Tutkimuksessa pohdittiin myös sitä, missä nykyajan taidemuseo sijaitsee. Voiko se sijaita muuallakin kuin konkreettisesti museorakennuksessa? Tutkimuksessa testattiin uuden viestintäteknologian mahdollisuuksia peruskoulun ja taidemuseoiden yhteistyössä. Lisäksi haluttiin etsiä uusia ulottuvuuksia yhteistyöhön ja sillä tavoin laajentaa koulun, taiteen, virtuaalimaailman ja nuorison välistä vuorovaikutusta. Tutkimustulokset olivat myönteisiä ja viittasivat siihen, että kuvataide on nuorille merkittävää ja tarjoaa mielenkiintoista ja tärkeää sisältöä.

Tutkimuksen yhteydessä oli selvitetty tutkimukseen osallistuvien oppilaiden vanhempien mielipiteitä ja kokemuksia tietokoneavusteisesta kuvataiteenopetuksesta. Myös kuvataiteenopettajien ja museotyöntekijöiden kokemuksia ja mielipiteitä oli selvitetty.

Vanhemmat olivat korostaneet kuvataideopetuksen, taiteen ja taidemuseoiden tärkeyttä ja katsoivat että se kuuluu monipuoliseen yleissivistykseen ja kulttuurintuntemukseen. Tutkimukseen liittyvää sisältöä pidettiin tärkeänä. Vanhemmat uskoivat kuvataiteen opetuksella olevan positiivisia vaikutuksia nuoriin tunne-elämän edistäjinä ja luovuuden lähteenä. Vanhemmat olivat sitä mieltä, että taidemuseot ovat hyviä retkikohteita, mutta varsinkin murrosiässä nuorten oma asenne vaikuttaa siihen paljonko he saavat vierailusta irti. Vanhemmat kertoivat arvostavansa taidekasvatusta, sillä se avartaa maailmankatsomusta, tarjoaa elämyksiä ja tukee arvokasvatusta. (Issakainen 2004, 228–230.)

Haastatellut kuvataiteenopettajat eivät olleet suhtautuneet tutkimuksen sisältöihin yhtä suopeasti. Puolet vastanneista odotti hyvää uudelta työskentelyympäristöltä. Toisen puolen vastaajat suhtautuivat asiaan mustavalkoisesti, jähmeästi ja vanhanaikaisesti. He olivat sitä mieltä, että digitalisaatio kuvataiteessa on vain tyyris ja väliaikainen trendi. Toisille uusi ympäristö avasi paljon uusia mahdollisuuksia. (Issakainen 2004, 228–20.)

Viimeisimpänä haastateltavana olivat museoiden työntekijät. He näkivät teknologian yksinomaan mahdollisuutena laajentaa yhteistyötä vahvemmin nykynuorten pariin. He kokivat, että museon taidekasvatustehtävä on museoiden merkittävin perustehtävä. Taidekasvatuksella kasvatetaan tulevia museokävijöitä. Hyvän museopedagogiikan ja museovierailun sisältöä oli myös pohdittu. Opintokäynnin tuli vastausten perusteella sisältää ainakin ennakkovalmisteluja, itse käynnin, sekä käynnin jälkeisen vierailun monipuolisen käsittelyn ollakseen mielekäs. Tunne, elämykset ja taideteosten kohtaaminen koettiin kaikista tärkeimmiksi tekijöiksi. (Issakainen 2004, 228–20.)

Toinen tutkimus, joka käsitteli pitkälti samoja asioita kuin tämä tutkimus, on Varpu Tissarin vuonna 2008 toteuttama tutkimus, jossa selvitettiin haastatteleamalla museon ja opettajien näkemystä kouluvierailuista museolla sekä sitä millaisia haasteita ja tavoitteita yhteistyöllä on. Yhteistyön ja museovierailun tavoitteet vaihtelivat tutkimuksen mukaan laajasti ja tavoitteiden yhteen sopimisessa esiintyi ajoittain haasteita. Tutkimuksen mukaan opettajat painottivat vierailuissa lähinnä tiedollisia sisältöjä, kun taas museolla painotettiin enemmän tunteita, kokemuksia ja linkkejä kävijöiden elämään. Yhteistyötilanteessa parhaimmillaan joustetaan ja mukautetaan eri suunnitelmia

yhdeksi, jolloin kumpikin taho voi oppia toiselta jotain uutta. Molempien osapuolien tulee ymmärtää, että yhteistyöllä voidaan saavuttaa jotain mitä kumpikaan taho ei saisi yksin toteutettua. Tutkimuksessa tultiin siihen tulokseen, että yhteistyö on välillä haasteellista, mutta silti ehdottomasti kannattavaa kummankin osapuolen kannalta. Niin opettajat kuin museon työntekijätkin saavat yhteistyöstä itselleen jotain uutta ja oppilaiden oppimisen kannalta yhteistyö on avainasemassa.

Muut viimeaikaiset tutkimukset aiheesta olivat lähinnä opinnäytetöitä. Pisko Aunola (2007) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan teatterikasvatusta, Teatterimuseon pedagogista toimintaa ja Teatterimuseota oppimisympäristönä. Aineistoa kerättiin haastatteleamalla museon työntekijöitä. Teatterimuseossa on järjestetty pääasiassa erilaista työpajatoimintaa ja kursseja. Tutkimuksessa teatterimuseo osoittautui hyvin antoisaksi oppimisympäristöksi, sillä siellä päästään usein konkreettisesti sisälle erilaisiin teatterilavasteisiin tai muihin ympäristöihin.

Mari Jämbäck (2008) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan taidekasvatuksellisen toiminnan mahdollisuuksia oppijan elämiskaailman kehittämisessä sekä erilaisia tilakokemuksia ja museota museopedagogisena oppimistilana. Tutkielmassa kävi ilmi, että lapset yhdistävät kokemuksiinsa tilanteista tai tiloista näköhavaintojen lisäksi vahvasti myös esimerkiksi tilassa koetut tunteet, siellä tapahtuneet tapahtumat, tilassa olleet ihmiset sekä etenkin erilaiset aistikokemukset. Nämä aisteihin yhdistyvät vahvat kokemukset näyttäisivät kannustavan moniaististen oppimisympäristöjen kehittämiseen ja hyödyntämiseen myös opetuksessa.

Sanni Pöntinen (2012) toteutti toimintatutkimuksen, jonka tavoitteena oli Tampereen kaupungin uuden museopedagogisen yksikön kehittämisen auttaminen määrittelemällä nykyisen toiminnan sisältöjä ja tunnistamalla kehitystä hidastavia tekijöitä. Tutkielman mukaan Tampereella museopedagogiikka on kehittynyt ja monipuolistunut viime vuosikymmeninä kovaa vauhtia. Kehitystä hidastaviksi haasteiksi tutkielmassa nostettiin esimerkiksi erilaisten asiakkuuksien hallinta ja muutoksien kehittäminen ja omaksuminen.

Viimeisimpänä tutkimuksena Ekaterina Potanina (2018) tutki opinnäytetyössään, miten museopedagogiikka voi tukea varhaiskasvatuksen

kulttuurikasvatusta. Tutkimus osoitti, että museo oppimisympäristönä tarjoaa erinomaisia kasvatus- ja oppimismahdollisuuksia. Museokäynnit vahvistivat kulttuurikasvatusta laajempänä osana varhaiskasvatusta.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa taidemuseoiden ja peruskoulujen yhteistyön tilaa ja selvittää taidemuseoiden työntekijöitä haastatteleamalla, millaisia vahvuuksia ja heikkouksia yhteistyöllä on sekä millaisena yhteistyö voisi tulevaisuudessa näyttäytyä. Tulevaisuuden yhteistyötä käsitellään yhteistyön mahdollisuuksien ja sitä uhkaavien tekijöiden kautta. Tutkimuskysymyksiä on yhteensä kolme:

1. Millaista yhteistyötä taidemuseot ovat tehneet peruskoulujen kanssa?
2. Millaisia vahvuuksia ja heikkouksia yhteistyöllä on koettu olevan?
3. Millaisia mahdollisuuksia ja uhkia yhteistyöhön saattaisi tulevaisuudessa liittyä?

Näitä kysymyksiä pohtimalla pyritään kartoittamaan yhteistyön nykytilaa, jotta yhteistyötä voitaisiin mahdollisesti tulevaisuudessa kehittää havaintojen pohjalta toimivammaksi.

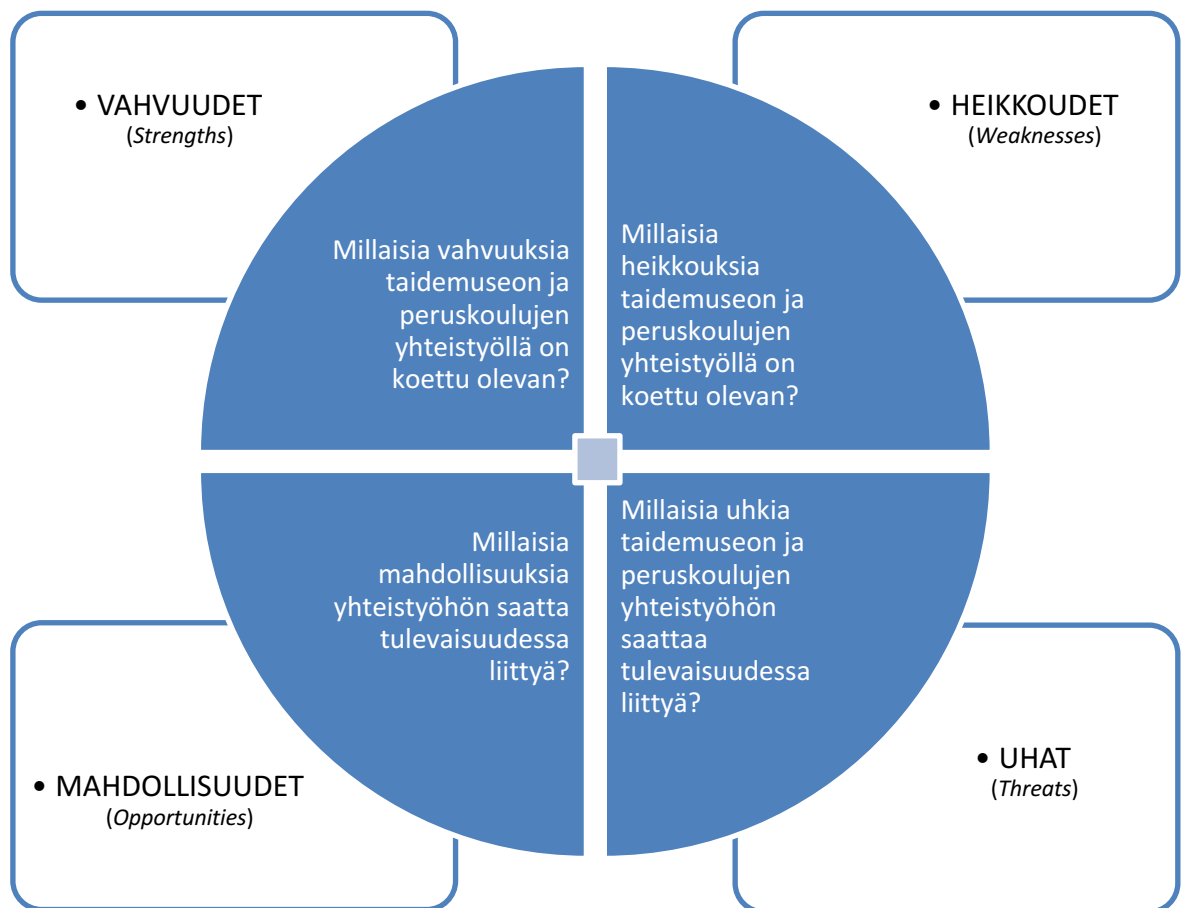
3.2 Tutkimusmenetelmä ja aineistonkeruu

3.2.1 Lähtökohtana SWOT-analyysi

Lähtökohtana tutkimuksen rakenteelle ja tutkimuskysymysten asettelulle toimi SWOT-analyysi. SWOT-analyysissä työkaluna toimii nelikenttä, jonka avulla kartoitetaan analyysin kohdetta. Nelikenttään sijoittuvat analyysin kohteeseen liittyvät vahvuudet (*strengths*), heikkoudet (*weaknesses*), mahdollisuudet (*opportunities*) sekä uhat (*threats*). Sanojen englanninkielisistä vastineista koostuu lyhenne SWOT. SWOT-analyysiä tehtäessä saattavat saman asiat liittyä myös useampaan kenttään eli näyttäytyä esimerkiksi sekä vahvuutena että heikkoutena eri näkökulmista katsottuna. Analyysin tuloksia voidaan käyttää

esimerkiksi erilaisissa toiminnan kehittämisissä ja arvioinneissa pohtimalla, miten vahvuuksia voidaan hyödyntää, miten heikkoudet voidaan tulevaisuudessa kääntää vahvuudeksi, miten tulevaisuuden uhat vältetään ja miten mahdollisuuksia voidaan hyödyntää mahdollisimman hyvin. (Lindroos & Lohivesi 2004, 217–218.)

SWOT-analyysialustaa sekä tutkimuskysymysten sijoittelua on esitelty kuviossa 1. Tässä tutkimuksessa nelikentän vahvuudet ja heikkoudet liittyvät taidemuseoiden ja peruskoulun yhteistyön vahvuuksiin ja heikkouksiin. Mahdollisuudet ja uhat taas liittyvät taidemuseoiden ja peruskoulun yhteistyön tulevaisuudennäkymiin. Ensimmäinen tutkimuskysymys, joka kartoittaa, millaista yhteistyötä taidemuseot ovat tehneet peruskoulujen kanssa, ei sijoitu SWOT-analyysitaulukkoon vaan käsitellään erillisenä teemana.

KUVIO 1. SWOT-analyysialusta ja kysymystensijoittelut

3.2.2 Haastattelut aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimuksessa taidemuseoiden ja peruskoulun yhteistyötä tarkastellaan taidemuseoiden näkökulmasta ja aineistonkeruutavaksi sopi luontevimmin museotyöntekijöiden haastattelemisen. Museotyöntekijät toimivat haastatteluissa museoidensa edustajana ja edustamiensa museoiden peruskouluyhteistyön asiantuntijoina. Haastattelemalla oli tarkoitus saada yleistä tietoa museon ja peruskoulun yhteistyöstä sekä tietoa työntekijöiden kokemuksista yhteistyön suhteen. Lisäksi haastatteluissa käsiteltiin sitä millaisena yhteistyö voi tulevaisuudessa näyttäytyä.

Haastattelu on Suomessa suosituimpia tapoja kerätä laadullista aineistoa, sillä haastattelun idea on suoraviivainen: kun halutaan tietoa jostain asiasta, kysytään asiantuntijalta. Sama ajatus oli tämän tutkimuksen aineistonkeruumenetelmän valinnan taustalla. Haastattelutilanne on keskustelutilanne, jossa pyritään vuorovaikutuksen avulla saamaan selville tutkijaa kiinnostavia asioita. Tässä tutkimuksessa haastattelutyypinä oli puolistrukturoitu haastattelu. Puolistrukturoidussa haastattelussa haastattelukysymykset ovat kaikille samat, mutta kysymyksiin ei tarjota valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan haastateltava saa tuoda vapaasti haluamiaan asioita esille. (Eskola & Vastamäki 2015, 27–30.)

3.3 *Tutkimuksen toteutus*

3.3.1 Haastattelujen toteutus

Taidemuseoiden yleisötyöstä ja peruskouluyhteistyöstä vastaaviin työntekijöihin otettiin yhteyttä sähköpostitse, jolloin tutkimusta aihetta ja tarkoitusta esiteltiin ja työntekijälle esitettiin kutsu haastatteluun. Yhteydenottoihin tuli vastauksia vaihtelevasti, ja henkilöille annettiin lisätietoa tutkimuksen tarvittaessa. Haastattelukysymykset lähetettiin haastateltaville ennakoon nähtäväksi. Haastattelukysymykset olivat seuraavat:

1. Millaista taidemuseon yhteistyö peruskoulun kanssa on ollut?
2. Mitä vahvuuksia yhteistyöllä on ollut?

3. Mitä heikkouksia yhteistyöllä on ollut?
4. Mitä uhkia yhteistyöllä saattaa olla tulevaisuudessa?
5. Mitä mahdollisuuksia yhteistyöllä saattaa olla tulevaisuudessa?

Haastattelupaikan valitseminen vaikuttaa suuresti haastattelun onnistumiseen, ja usein haastateltavalle mukava ja rauhallinen ympäristö on haastattelun onnistumisen kannalta paras vaihtoehto (Eskola & Vastamäki 2015, 30–31). Tämän tutkimuksen haastattelut sovittiin taidemuseoiden tiloihin, jotta haastateltavat pystyivät olemaan omalla työpaikallaan ja siten asiantuntijuuteensa liittyvässä ympäristössä vastatessaan kysymyksiin. Haastattelujen kesto ei määritelty etukäteen. Haastateltavat saivat siis vastata kysymyksiin haluamallaan laajuudella. Haastattelut kestivät puolesta tunnista puoleentoista tuntiin.

Haastattelut nauhoitettiin ja lisäksi keskustelun pohjalta tehtiin muistiinpanoja nauhoituksen tueksi. Haastattelut kulkivat keskustelunomaisesti, joten esille nousi asioita myös kysymysten ulkopuolelta. Teemat pysyivät kuitenkin kysymysten aiheissa. Haastatteluihin osallistui 4 taidemuseota Pirkanmaan alueelta. Haastatteluja tehtiin, kunnes saavutettiin saturaatoraja eli kunnes haastatteluissa ei ilmennyt enää merkittävästi uusia teemoja. Haastatteluissa oli vastaamassa 1–3 museotyöntekijää museosta riippuen. Yhteensä haastateltavia henkilöitä tutkimukseen osallistui 6. Haastateltavien työnimikkeillä ei ollut vastaajien valinnoissa merkitystä. Riitti että he olivat olleet mukana kyseisen taidemuseon ja peruskoulun välisessä yhteistyössä ja kokivat pystyvänsä vastaamaan kysymyksiin kattavasti.

3.3.2 Aineiston käsittely ja analysointi

Aineistoa lähdettiin purkamaan kirjoittamalla ne auki haastattelukohtaisesti. Haastatteluja ei ollut tarpeen litteroida sanatarkasti, sillä tutkimuksen tavoitteena oli keskittyä haastatteluissa esiin nouseviin teemoihin eikä niinkään tarkkoihin sanamuotoihin. Ensimmäisessä vaiheessa tapahtui keskusteluaiheiden tiivistämistä ja tyypittelyä. Tyypittelemällä tiivistetään aineistoa oleellisiin tyypeihin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Esimerkiksi haastateltava

saattoi kertoa monista erilaisista työpajoista, joita museo on kehittänyt koululaisryhmiä varten. Nämä tiivistettiin tyypiksi: työpajat koululaisryhmille.

Aukikirjoituksen jälkeen haastatteluaineisto teemoiteltiin eri haastattelukysymysten alaisiksi kokonaisuuksiksi. Teemoittelemalla aineistoa järjestellään eri teemojen alaisiksi kokonaisuuksiksi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Viiden haastattelukysymyksen lisäksi syntyi kuudes teema: ”Muita huomioita”. Kuudenteen teemaan ryhmiteltiin haastatteluissa esille nousseita tärkeitä asioita, jotka eivät liittyneet suoranaisesti mihinkään haastattelukysymykseen. Teemoiteltaessa ei ollut enää tarpeen erotella missä haastattelussa mikäkin asia oli tullut esille. Aineisto kuitenkin koodattiin niin, että siitä pystyi näkemään kuinka monessa haastattelussa mikäkin asia oli esille noussut. Teemoittelun jälkeen aloitettiin tulosten kirjoittaminen. Teemoiteltua aineistoa ryhmiteltiin ensin kokonaisuuksiksi esimerkiksi esiintymistiheyden tai laajempien teemojen mukaisesti, jonka jälkeen tuloksia lähdettiin kirjoittamaan auki.

4 TULOKSET

4.1 Taidemuseoiden ja peruskoulun yhteistyöstä

Haastattelut aloittava kysymys oli: ”Millaista taidemuseon yhteistyö peruskoulun kanssa on ollut?”. Kysymyksen tarkoitus oli kartoittaa museon tekemän peruskouluyhteistyön laajuutta ja eri muotoja. Kysymykseen sai vastata vapaamuotoisesti ja haluamallaan laajuudella, mutta tarkoitus ei ollut kerrata yksityiskohtaisesti koko museon peruskouluyhteistyön historiaa, vaan pikemminkin luoda katsaus yhteistyön muotoihin ja mahdollisesti tärkeisiin käännekohtiin historiassa. Lisäksi ensimmäisellä kysymyksellä alustettiin seuraavia haastattelukysymyksiä.

Haastateltavien mukaan taidemuseot ovat tehneet peruskouluyhteistyötä jo aivan museoiden alkua ajoista lähtien ja koettiin, että taidemuseoilla on aina ollut hyvä tahto toteuttaa yhteistyötä. Aikaisemmin yhteistyö on ollut hyvin tiivistä etenkin kuvataideopettajien kanssa.

”Aineistoja on aina tuotettu koulupuolelle. Nyt tehdään toisen tyyppisesti sitä työtä ja toisenlaisilla metodeilla, mutta aikanaan on ollut tosi aktiivista yhteistyötä etenkin kuvataideopettajien kanssa.”

Nykyään yhteistyötä tehdään laaja-alaisemmin ja sisällöt saattavat liittyä mihin tahansa oppiaineeseen. Viimeisen kymmenen vuoden aikana yhteistyö on muuttunut siten, että nykyään aineistoa on monessa museossa tarjolla jatkuvasti kaikille halukkaille koululaisryhmille. Yleinen kokemus oli, että aikaisemmin yhteistyö oli enemmän kahdensuuntaista taidemuseoiden ja kuvataiteenopettajien kanssa, mutta nykyään tilanne on useimmiten se, että taidemuseot kehittävät erilaista tarjontaa, josta opettajat valitsevat tilanteeseen sopivat sisällöt ja muodot.

”Sellaista ei hirveän paljon tapahdu, että koulu ottaisi meihin yhteyttä. Toistaiseksi toiminta on vielä sellaista, että me tuotetaan valikoima kaikkea ja tarjotaan sitä ja he sitten poimivat mitä tahtovat.”

Aineistoa tarkastellessa oli nähtävissä kuusi suurempaa yhteistyömuotojen yläluokkaa:

1. Vuorovaikutustilanteiden luominen yhteistyön kehittämiseksi
2. Hankkeet ja projektit
3. Opastukset koululaisryhmille
4. Suuret opetussuunnitelmien mukaiset ikäluokkavierailut
5. Museoiden tuottamat materiaalit
6. Yhteistyöt muiden toimijoiden kanssa

Yksi vahvimista haastatteluissa esiin nousseista teemoista oli taidemuseon ja opettajien välisen vuorovaikutuksen merkitys. Vuorovaikutusta on yhteistyössä ylläpidetty esimerkiksi museolla pidetyillä opettajille suunnatuilla tapahtumilla tai vastavuoroisesti kouluille jalkautumalla. Kahdella tutkimukseen osallistuneella museolla oli tapana pitää opettajille suunnattuja infotilaisuuksia joko lukuvuoden alussa tai aina uuden näyttelyn avautuessa. Näiden tapaamisten tarkoituksena on keskustella tulevasta yhteistyöstä ja kuulla myös opettajien mielipiteitä, toiveita ja palautteita. Kouluille museoilta tullaan käymään sekä oppiluokissa että opettajanhuoneissa. Museot järjestävät lisäksi erilaisia paikallisia kouluille suunnattuja taidetapahtumia.

Kaikki neljä taidemuseota olivat olleen mukana erilaisissa paikallisissa, alueellisissa, valtakunnallisissa tai kansainvälisissä hankkeissa ja projekteissa, joihin on tullut ulkopuolista rahoitusta. Pääpaino ja toimijataso on vaihdellut koulumaailman ja taidemuseoiden välillä. Yksi esimerkki hankkeesta, joka on koskettanut montaa taidemuseota, on Taidetestaajat. Taidetestaajat-hanke vie kaikki Suomen kahdeksaluokkalaiset taidevierailulle kolmen lukuvuoden ajan. Hankkeeseen osallistuu noin 180 000 nuorta. Kohteessa vierailun lisäksi tehdään erilaista työskentelyä ennen vierailua ja vierailun jälkeen. (Taidetestaajat 2019.)

Toinen kaikissa tutkimuksiin osallistuneissa taidemuseoissa toteutettu peruskouluyhteistyön muoto oli opastukset koululaisryhmille. Museokohtaisesti vaihtelua oli opastuksien sisällössä, pituudessa ja hinnoitteluissa. Osassa museoista koululaisryhmille tarjottiin ainakin lyhyt ilmainen opastus. Osa opettajista valitsee opastaa luokkaansa museossa itse, mutta opastukset ovat silti osoittautuneet suosituiksi. Myös sisäänpääsylippujen hinnat ovat museokohtaisia. Museoissa oli usein oman paikkakunnan koululaisryhmille ilmainen sisäänpääsy.

Kolmas kaikissa museoissa esille tullut laaja yhteistyön muoto oli kunnan tai kaupungin paikallisen opetussuunnitelman mukainen ikäluokkavierailu jollekin peruskoulun vuosiluokalle. Näihin vuosiluokkavierailuihin kuului yleensä opastuksen lisäksi jonkinlainen työpaja tai tehtävien tekemistä. Opettajasta riippuen vierailua saatetaan käsitellä ennen vierailua ja vierailun jälkeen. Osa museoista tarjoaa myös avointa työpajatoimintaa. Työpajoja suunnitellaan opetussuunnitelmalähtöisesti sopimaan eri ikäluokille.

Museot tuottavat paljon erilaisia materiaaleja, jotka ovat koulujen vapaasti hyödynnettävissä. Tällaisia materiaaleja mainittiin olevan esimerkiksi erilaiset opetusmateriaalit ja opepaketit, diasarjat, taidekoulumateriaalit, tehtäväpaketit, virikeajatuksukset ja museolta lainattavissa olevat taidekokonaisuudet. Materiaalit auttavat opettajia museovierailun ennakko- ja jälkityöstämisessä sekä muussakin opetuksessa. Monilla museoilla on lisäksi ollut esillä lasten omista töistä koottuja näyttelyitä, jotka ovat olleet hyvin suosittuja.

Kolmantena osapuolena taidemuseoiden ja peruskoulun yhteistyössä on usein muita paikallisia toimijoita, kuten kulttuurikeskuksia tai muita museoita. Muiden toimijoiden kanssa tehty yhteistyö on koettu erittäin arvokkaaksi. Mukana on ollut myös taiteilijoita. Taiteilijoita on ollut itse vetämässä erilaisia työpajoja omaan näyttelyynsä liittyen. Lisäksi taitelijoita on ollut mukana taiteilijataapaamisissa joko museoilla, kouluilla tai heidän omissa ateljeetiloissaan joihin oppilaat ovat päässeet tutustumaan. Taiteilijoita on myös ollut opettajien apuna kuvataiteen opetuksessa.

Pienimuotoisempaa toimintaa on ollut esimerkiksi kummiluokkatoiminta, räätälöity yhteistyö erityisluokkien kanssa, museokerhojen järjestämät museovierailut sekä eri alojen opiskelijoiden toteuttamat projektit ja lopputyöt. Toimintaa ja yhteistyötä on siis haastattelujen perusteella runsaasti ja sitä ylläpidetään ja kehitetään resurssien puitteissa. Haastatteluissa välittyi vahva innostuneisuus erilaisiin yhteistyömuotoihin.

4.2 Yhteistyön heikkoudet ja uhat

Taidemuseoiden ja peruskoulun yhteistyön heikkoudet ja uhat liittyivät keskusteluissa usein kiinteästi toisiinsa. Koetut tulevaisuuden uhat liittyivät pääasiassa jo olemassa olevien heikkouksien voimistumiseen tai vahvuuksien menettämiseen. Aineistoa tutkittaessa heikkouksissa on nähtävissä viisi erilaista teemaa:

1. Raha- ja henkilöresurssien vähyyys
2. Vuorovaikutukseen liittyvät vaikeudet
3. Suunnittelutyöhön liittyvät vaikeudet
4. Kouluihin ja opettajiin liittyvät vaikeudet
5. Oppilaiden eriarvoiset asemat

Koetuista heikkouksista puhuttaessa esille nousivat koulun puolella suurimpina retkirahoituksen ja ajan puute. Kouluilla taloudelliset varat ovat usein tiukoilla ja arkimaailma hyvin kiireinen.

”Kouluilla on todella vähän rahaa käytettävissä varsinkin tämmöisiin retkiin ja siitä on taas ollut isoa keskustelua, että saako sitä matkarahaa pyytää vanhemmilta vaiko ei.”

”Aikaresurssit on kortilla opettajilla, ei haluta välttämättä mitään ylimäärästä enää, kun muutenkin on jo ihan kauheasti kaikkea. Se ei ole siis pelkästään raha- vaan myös aikatekijä.”

Museoilla esille nousivat henkilöresurssien vähyyys ja rahan puute. Museoilla taloudelliset esteet voivat näkyä museopedagogiikkaan soveltuvien tilojen ja pätevien henkilöresurssien puutteena, mikä aiheuttaa ajanpuutetta myös museoilla.

”Se voi olla myös museoiden puolella uhkatekijä. Onko henkilöresursseja? Onko materiaaleja ja resursseja uusiin menetelmiin? Lisäksi on ihan vain osaamiskysymyksenkin, että pysytäänkö ajan hermolla? Osataanko vastata niihin tarpeisiin, mitä opettajilla ja oppilailla on?”

Museot joutuvat usein hakemaan ulkopuolista rahoitusta toteuttamilleen projekteille, mikä saattaa aiheuttaa vääristymiä suunniteltuihin sisältöihin. Lisäksi suunnittelusta ei saada kovin pitkäjänteistä, kun tähdätään seuraavaan projektiin ja seuraavaan rahoitukseen. Tämä hidastaa ja rajoittaa toiminnan vapaata kehittämistä, vaikka halua toimintaan olisikin paljon.

”Museoissa on aina ollut halu ja valmiudet tarjota kouluille vaikka mitä. Kaikilla on aina ollut hyvä tahto, mutta se että mikä se rahoitus on ja mikä se muoto ja mahdollisuudet on, on aina ollut vähän liukuvalla pinnalla.”

Kun puhuttiin mahdollisista tulevaisuuden uhista, liittyivät ne resurssien osalta pitkälti nykytilanteen kehittymiseen huonommaksi. Uhiksi mainittiin linja-autokuljetusten kallistuminen, museoiden taloudellisten resurssien väheneminen, museoiden henkilöresurssien väheneminen, koulujen resurssien pieneneminen sekä pääsylippujen kallistuminen. Koululaisten sisäänpääsylippujen hinnan nostamiselle on välillä joissakin tapauksissa ollut ulkoista painetta. Lisäksi koulumaailman yhä kasvava kiire huolestuttaa tulevaisuuden kannalta.

Taidemuseoiden ja peruskoulun opettajien välisen vuorovaikutuksen heikkoudet olivat yksi suurimmista teemoista. Jos opettajien kanssa ei ole tarpeeksi tiivistä kommunikaatiota, on sisältöjä vaikea suunnitella opettajille sopiviksi. Haastatteluissa tuli ilmi, että monesti museolla haluttaisiin tietää tarkemmin mitä opettajat museolta toivoisivat ja haluaisivat ja mihin käynnit opetuksessa linkittyvät.

”Enemmän ehkä pitäisi vielä olla sellaista yhteistyötä, että miten me enemmän voitais palvella kouluja ihan konkreettisesti, että mitä opettajat toivoisivat ja haluaisivat. Enemmän pitäisi olla vuorovaikutusta ja kanssakäymistä ja mielipiteiden vaihtamista.”

Jotkut kokivat, että museoilla pitäisi olla enemmän tietoa koulumaailmasta, sillä pelkkä opetussuunnitelman tarkastelu kertoo vain yhden näkökulman asiasta ja opettajat soveltavat opetussuunnitelmaa kukin tavallaan. Vuorovaikutusta haluttaisiin olevan enemmän muidenkin kuin kuvataiteen opettajien kanssa ja yläkoulun koettiin olevan haastavammin saavutettavissa kuin alakoulun. Lisäksi opettajien vaihtuessa voi yhteistyökumppanuuksia olla työlästä saada uudelleenrakennettua.

”Opettajat jos ne vaihtuu niin niiden kiinni saaminen on ihan hirveän vaikeaa. Se on se vaikein juttu, että joka syksy pitäisi löytää aina ne uudet opettajat, eikä niitä aina löydä. Se työ on joka kerta tehtävä uudestaan.”

Taidemuseolla suunnittelutyötä vaikeuttaa lisäksi esimerkiksi koulumaailman nopeat muutokset, joissa on pysyttävä mukana. Joskus on käynyt niin, että hyvinkään suunniteltu toiminta ei ole tuottanut toivottuja tuloksia tai löytänyt

kunnolla yleisöään. Toinen tulevaisuuden uhka on OPS sidonnaisuuden heikentyminen. Jos OPS yhteys heikkenee, voi yhteistyökin heikentyä, sillä siihen ei ole enää yhtä vahvaa velvoitetta. Yksi esiin nousseista asioista oli ikäluokkien pieneneminen, mikä voi vaikuttaa tulevaisuudessa taidemuseoiden ja peruskoulun tekemään yhteistyöhön. Ikäluokkien pieneneminen näkyy pienillä paikkakunnilla jo tälläkin hetkellä.

Koulun puolella yhteistyötä heikentää vielä nykyäänkin esimerkiksi erilaiset ennakkoluulot taidemuseoita kohtaan ja opettajakohtaiset vaihtelut yhteistyön aktiivisuudessa ovat suuria. Jotkut opettajat saattavat ajatella, että taidemuseoita on vaikeampi ottaa mukaan opetussisältöihin kuin esimerkiksi luonnontieteellisiä museoita. Joillekin oppilaiden kanssa taidemuseoon tulemisen kynnyks saattaa olla korkea, jos ei itse yleensä taidemuseoissa käy. Taidemuseoiden lähikouluistakaan kaikki opettajat eivät välttämättä hyödynnä taidemuseota oppimisympäristönä, vaikka nykyään opetussuunnitelmanakin sitä suosittelee.

”Paljon on kiinni myös yksittäisistä opettajista ja kiinnostuksen kohteista. He ovat portinvartijoita. Kaikista lähimmätkin koulut voivat loistaa poissaolollaan vaan sen takia, ettei siellä ole sellaista opettajaa, joka tuntisi, että tämä on se heidän paikka jonne he haluavat tulla.”

Lisäksi on paljon muitakin mahdollisia retki- ja vierailukohteita saatavilla, joten yksi heikkouksista on museon kilpaileminen yhä suuremman tarjonnan ja informaatiovirran kanssa. Tämän lisäksi esimerkiksi paikallisissa kulttuurikasvatussuunnitelmissa ei välttämättä kuunnella tai konsultoida kulttuurikohteita tarpeeksi, jolloin puutteellinen vuorovaikutus aiheuttaa ongelmia myös muiden kuin peruskoulun kanssa. Museot tarvitsisivat tukea muiltakin tahoilta yhteistyön parantamiseksi.

”Kyllä täytyy opetussuunnitelmatyön, rahoituksen ja hallinnollisen työn kautta vahvistaa ja mahdollistaa yhteistyötä. Pelkkä museo tai kulttuurilaitos ei yksin pysty sellaiseen.”

Suureksi huoleksi keskusteluissa nousi oppilaiden epätasa-arvoiset asemat. Epätasa-arvoa oppilaiden keskuudessa tuottaa opettajien epätasaisuuden lisäksi asuinpaikkakunnan sijainti. Jos sijainnin lähellä ei ole helposti tavoitettavia kulttuurikohteita, eivät oppilaat pääse hyödyntämään kulttuurikohteita oppimisympäristöinä yhtä tehokkaasti verrattuna esimerkiksi suuremmissa kaupungeissa koulua käyviin oppilaisiin. Lisäksi monissa museoissa sisäänpääsy

on ilmainen vain oman paikkakunnan oppilaille, joten kauempaa tuleville on vierailu senkin vuoksi paljon kalliimpaa.

4.3 Yhteistyön vahvuudet

Haastattelutilanteissa keskustelu painottui peruskoulu yhteistyön vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin. Yhteistyön vahvuudet voidaan jakaa tulosten perusteella viiteen kategoriaan:

1. Kohtaaminen yhteistyötilanteessa
2. Yhteistyön tulokset
3. Yhteistyöhön kannustavat olosuhteet
4. Eri yhteistyötahojen rikkaus ja tiivis verkosto
5. Koulukentän nykyinen vastaanottavuus museoyhteistyölle.

Suurimpana peruskoulu yhteistyön vahvuutena koettiin olevan yhteistyössä syntyvät kohtaamiset. Oppilas kohtaa taidemuseossa jännittävän ja virikkeellisen taideympäristön sekä yhteistyötä toteuttavia aikuisia. Aikuinen saattaa parhaimmillaan olla lapselle uusi turvallinen aikuinen ja aikuinen, joka näkee oppilaan ikään kuin uusin silmin. Lapsi voi kohdata myös taiteilijoita ja taiteilijuuden, mikä museoympäristön tapaan saattaa olla hieno ja elämyksellinen kokemus. Haastateltavat kokivat usein itsekkin saavansa paljon kohtaamisesta lasten kanssa ja vuorovaikutteisuudesta. Opettajien kanssa yhteistyön tekemistä kuvailtiin voimaannuttavaksi ja myös luokanopettajaopiskelijoiden kanssa tehty yhteistyö on ollut hedelmällistä.

Yhteistyöllä on koettu olevan kannustavia tuloksia. Oppilaat ovat pitäneet toiminnasta hyvin paljon ja erityisesti omien töiden ja taiteen tekeminen ja esille saaminen on ollut palkitsevaa ja arvokasta. Tarjotut yhteistyömahdollisuudet on koettu tuloksellisiksi ja ne ovat olleet hyvin suosittuja.

”Saadun palautteen perusteella yhteistyö on ollut hyvin tuloksellista. On koettu laadukkaaksi ja mielekkääksi hyödyntää museoita ja niiden tarjontaa ja tehdä tiivistä yhteistyötä.”

Käytännön asioista taidemuseoiden ja peruskoulun yhteistyötä on ollut tukemassa resurssien ja tilojen kohentuminen, projektirahoitusten saaminen yleensä tarvittaessa sekä paikallisliikenteen helppous suuremmissa kaupungeissa. Yhdessä tutkimukseen osallistuneessa taidemuseossa

koululaisten matkakuluja on jopa pystytty tukemaan, jolloin on voitu mahdollistaa vierailut kauempaakin saapuville koululaisryhmille. Pienellä paikkakunnalla alueen koulut on helppo kattaa tehokkaasti ja yhteistyö on räätälöitävissä ryhmäkohtaisesti. Vahvuudeksi koettiin myös mahdollisuus tarjota ilmainen sisäänpääsy vähintään oman paikkakunnan koululaisille.

Yhteistyötahojen sitoutuneisuus ja monipuolisuus on koettu merkittäväksi vahvuudeksi yhteistyön kannalta. Museohenkilökunnan innostuneisuus ja paneutuneisuus sekä museon joustavuus toiminnassaan luovat otollisen pohjan yhteistyön rakentamiselle. Museot, joilla oli pitkät perinteet ja vahva historia peruskouluyhteistyössä kokivat sen vahvuudeksi. Toimiva verkosto lähikoulujen, muiden paikallisten toimijoiden ja muiden museoiden kanssa tukee peruskouluyhteistyön menestymistä.

Vielä yhtenä suurena vahvuuden teemana näyttäytyi koulukentän tämänhetkinen avoimuus peruskouluyhteistyölle.

”Koulukenttä on nyt avoin tälle kulttuuritoiminnalle ja näkemään museon muunakin kuin retkikohteena.”

Viimeisimmät opetussuunnitelman perusteet vuodelta 2014 sitovat kouluja museoyhteistyöhön entistä vahvemmin. Suositukset museoyhteistyölle ja museon hyödyntämiselle oppimisympäristönä näkyvät sekä valtakunnallisessa että paikallisissa opetussuunnitelmissa. Velvoittavuus on vahva pohja yhteistyölle.

”Kaikki toiminta ei ole projektin ja hankkeen varassa, se on vahvuus. Tiedetään että se on pitkäjänteistä, kun se on opetussuunnitelmassa, tiedetään että se jatkuu myös tulevana vuosina.”

4.4 Yhteistyön mahdollisuudet

Tulevaisuuden näkymistä puhuttaessa koettiin, että mahdollisuuksia ja käyttämätöntä potentiaalia on valtavasti. Tulevaisuuden mahdollisuudet ovat jaettavissa neljään eri yläkategoriaan:

1. Yhteistyön vahvuuksien voimistuminen
2. Suunnittelun ja kehitystyön parantuminen
3. Uusien yhteistyömuotojen kehittyminen
4. Asenteiden muutos parempaan päin

Taidemuseoiden ja peruskoulun yhteistyössä on tällä hetkellä paljon hyvää, ja monet haastatteluissa mainituista tulevaisuuden mahdollisuuksista liittyivätkin juuri näiden vahvuuksien voimistumiseen entisestään. Mainittuja tulevaisuuden hyviä näkymiä olivat esimerkiksi opetussuunnitelman velvoittavuuden vahvistuminen, eri tahojen yhteydenpidon pysyvyys ja vuorovaikutuksen voimistuminen esimerkiksi yläkoulun suuntaan, museon ketteryys ja joustavuus tulevaisuuden muutostilanteissa sekä nykyisen kotiseutukasvatusteeman voimistuminen. Tulevaisuudelta toivottiin etenkin vuorovaikutuksellisuuden voimistumista.

”Mahdollisuuksia tulevaisuudessa on valtavasti, ja paljon on semmoista käyttämätöntä potentiaalia. Enemmän yhteistyötä ja vuorovaikutteisuutta ja keskustelua ja toiveita puolin ja toisin.”

Tulevaisuuden yhteistyön kehittäminen paremmaksi mahdollistuisi taloudellisten resurssien ja henkilöresurssien kasvamisella. Silloin voitaisiin tehdä suunnittelu- ja kehitystyötä pitkäjänteisemmin ja kauaskatseisemmin. Museoiden omat strategiset satsaukset, kuten museopedagogisten tilojen kehittäminen saattavat osaltaan mahdollistaa toiminnan laajentumista ja kehittymistä. Lisäksi paikallisilla kulttuurikasvatussuunnitelmilla on mahdollisuus tuoda toimintaan systemaattisuutta ja tasalaatuisuutta.

Esimerkkejä uusien yhteistyömuotojen muodostumisesta on tarjonnut uusia tuulia museopedagogiikkaan viime aikoina tuonut digitalisaatio. Se on mahdollistanut kokoelmien ja näyttelyiden laajentamisen verkkoon ja niiden saattamisen laajemmalle yleisölle sekä oppimisympäristöjen kasvattamisen ja vierailua edeltävän ja sen jälkeisen työskentelyn monipuolistumisen. Digitalisaatio voisi myös vähentää eriarvoisuutta eri paikkakuntien välillä.

”Näkisin mahdollisuutena myös digitalisaation. Eli ei välttämättä tarvita aina käyntiä museoon sisälle. Toki halutaan kävijöitä ja aitoja asiakaskohtaamisia, mutta kokoelmat, näyttelyt ja oppimisympäristöt ne voi olla ihan digitaalisessa muodossa ja se yhteydenpidon väline. Se ennen kaikkea voisi olla museokäynnin tukena niissä ”etkoissa” ja ”jatkoissa” eli ennen ja jälkeen museokäynnin.”

Tasa-arvoa edistäisi myös, jos museokäynnit saataisiin ilmaiseksi kaikille alle 18-vuotiaille. Museokulttuuri tulisi tutummaksi ja kynnys museoissa käymiseen

matalammaksi. Tulevaisuuden museokävijät oppisivat jo pienestä pitäen käymään museoissa.

”Hyvä visio olisi, että kaikki alle 18-vuotiaat pääsisivät kaikkiin museoihin ilmaiseksi. Se olis erittäin viisasta ja kaukonäköistä politiikkaa.”

Lisäksi uusia koulua ja museoita yhdistäviä aiheita, kuten ympäristöteema, saattaa nousta tulevaisuudessa keskusteluun ja tuoda museoita ja peruskouluja lähemmäksi toisiaan. Vielä yhtenä kasvavana tekijänä tulevaisuudessa nähtiin museoiden potentiaali ulkomaalaisten oppilaiden tutustuttamis- ja sopeuttamistyössä. Suuremmissa kaupungeissa sen kaltaista yhteistyötä on jo paljon, mutta pienemmissä paikoissa siihen vaadittaisiin lisää resursseja.

Viimeisenä teemana tulevaisuuden mahdollisuuksissa oli asenteiden kehittyminen parempaan päin. Haastatteluihin tuotiin ilmi toiveita siitä, että opettajat ajattelisivat museokäynnin olevan vaihtoehtoinen oppimisympäristö koululuokan rinnalla ja osa opetusta, eikä niinkään pois opetusajasta. Museon merkityksen kasvaminen monipuolisena oppimisympäristönä olisi tärkeää.

”Opettajat pitäisi saada ymmärtämään, että se ois vaihtoehtoinen oppimistila, ettei tarvii tilata mitään, ne pääsee sinne ilmaiseksi opiskelemaan siellä paikan päällä ja se ei ois pois siitä opetussisällöstä vaan se tukis sitä.”

Museo- ja taidekasvatukseen voi liittää lähes mitä tahansa oppiaineita ja laaja-alaisia oppimistavoitteita, jolloin mahdollisuudet ovat rajattomat. Museoilla uskotaankin, että uusien opettajasukupolvien valmius laaja-alaisiin projekteihin voi olla entistä parempaa. Lisäksi toivotaan, että opetussuunnitelmien, luokanopettajakoulutuksen ja kulttuurin murroksen myötä innostus ja oma-aloitteisuus yhteistyöhön myös koulun puolelta kasvaa ja että museoon on helppoa ja kannattavaa tulla.

5 POHDINTA

5.1 Tulosten yhteenvetoa ja tarkastelua

Haastatteluja tehdessä tuntui siltä, että museoiden näkemykset aiheista olivat hyvin yhteneviä. Tämä oli syynä siihen, ettei haastatteluja ollut tarpeen tehdä neljää enempää. Kaikilla museoilla oli hyvin samankaltainen asenne peruskoulu yhteistyöhön. Yhteistyö aloitetaan tietyistä peruspalikoista, jonka jälkeen toimintaa laajennetaan ja monipuolistetaan niin pitkälle, kun resurssit riittävät. Museopedagoginen kenttä vaikutti näiden neljän haastattelun perusteella yhtenäiseltä.

Kaikilla museoilla peruspakettina peruskoulu yhteistyössä oli ryhmille tarjottavat opastukset. Opastuksien sisältö, pituus ja oheistyöskentely on räätälöity ikäryhmälle sopivasti. Opastuksien lisäksi tarjolla saattoi olla erilaisia materiaaleja, työpajoja ja tehtävämahdollisuuksia. Suuren osan yhteistyöstä muodostaa kokonaisia ikäluokkia kattavat vierailut. Vierailuun liittyy usein opastus ja jonkinlainen työpaja tai tehtäviä. Peruskouluryhmien vierailujen lisäksi toteutetaan vaihtelevasti erilaisia projekteja ja hankkeita. Konkreettisen tapahtumien rinnalla pidetään vuorovaikutuskanavia eri yhteistyötahojen kanssa auki esimerkiksi infotapahtumilla.

Yhteistyötä heikentävissä tekijöissä ensimmäisinä tulee vastaan rahan ja henkilökuntaresurssien puute. Muita rajoittavia tekijöitä löytyi vuorovaikutuksen ja yhteissuunnittelun puutteesta ja vaikeuksista sekä erilaisista koulumaailmaan ja opettajiin liittyvistä vaikeuksista. Tulevaisuuden uhat liittyivät pitkälti nykyisten heikkouksien voimistumiseen ja tulevien yhteiskunnallisten muutosten vaikutuksiin.

Yhteistyötä vahvistaviksi tekijöiksi koettiin yhteistyön myötä tapahtuvat kohtaamiset ja vuorovaikutus sekä yhteistyön hyvät tulokset. Nykyään yhteistyöhön kannustaa myös monet käytännön tekijät, kuten museopedagogisten tilojen keittyminen ja paikallisliikenteen helppous

koulukuljetuksissa. Mahdollisuus tarjota ilmainen sisäänpääsy oman paikkakunnan kouluryhmille oli yksi suurimmista vahvuuksista.

Tulevaisuudessa yhteistyön nykyisten vahvuuksien toivotaan jatkuvan ja kasvavan entisestään. Lisäksi toivotaan, että tulevaisuudessa resurssit mahdollistaisivat pitkäjänteisemmän ja monipuolisen suunnittelun ja sitä kautta kehittymisen. Uusia yhteistyömuotoja toivotaan löytyvän sekä museokentältä, että yhteiskunnallisten muutosten myötä. Museoiden puolesta toivotaan, että asenteet ja avoimuus museoyhteistyötä kohtaan vahvistuvat parempaan päin.

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eri tahojen kohtaaminen yhteistyötilanteessa • Yhteistyön hyvät tulokset • Yhteistyöhön kannustavat olosuhteet • Koulukentän avoimuus museoyhteistyölle 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Raha- ja henkilöressurssien vähyyys • Vuorovaikutukseen liittyvät vaikeudet • Suunnittelutyöhön liittyvät vaikeudet • Koulumaailmaan liittyvät vaikeudet • Oppilaiden eriarvoiset asemat
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyön vahvuuksien voimistuminen • Suunnittelun ja kehitystyön parantuminen • Uusien yhteistyömuotojen kehittyminen • Asenteiden muutos parempaan 	<p>Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Resurssien väheneminen ja kulujen kasvaminen • OPS velvoittavuuden väheneminen • Kiireen lisääntyminen • Vuorovaikutuksen heikkeneminen • Ikäluokkien pieneneminen • Ajan hermolla pysyminen

TAULUKKO 1. Keskeisimmät SWOT-analyysissä nousseet asiat

Tutkimuksen tulokset vastasivat aiempien aiheesta tehtyjen tutkimuksen tuloksia. Issakaisen tutkimuksessa (2004) museoiden työntekijät olivat kokeneet, että museon toteuttama taidekasvatus on tärkeä osa museon perustehtävää ja sen avulla kasvatetaan tulevia museokävijöitä. Lisäksi työntekijöiden mielestä museokäynnin lisäksi tulisi toteuttaa myös aiheen ennako- ja jälkityöstöä. Samanlaisia asioita nostettiin esille myös tämän tutkimuksen haastatteluissa. Lisäksi kummassakin tutkimuksessa haastateltavien mielestä koettiin tärkeäksi museossa koetut tunteet ja elämykset sekä taideteosten ja taiteilijoiden kohtaaminen. Tulevaisuuden osalta vuoden 2004 tutkimuksessa oli teknologia nähty mahdollisuutena, ja näin näyttäisi olevan edelleen.

Tissarin vuoden 2008 tutkimuksessa tultiin siihen tulokseen, että yhteistyössä esiintyy välillä suuriakin haasteita, mutta yhteistyön tulokset ovat silti sen arvoisia. Sama lopputulos voisi katsoa olevan myös tällä tutkimuksella. Yhteistyötä jatketaan usein museohenkilöstön sisun ansiosta edelleen intohimoisesti, sillä siitä saadaan jotain, mikä on enemmän kuin yhteistyön osapuolien summa.

5.2 Jatkotutkimusideoita ja jatkaminen pro gradu -tutkielmaan

Tässä tutkimuksessa tutkittiin museoiden ja peruskoulun yhteistyötä museoiden näkökulmasta. Tarkasteltavat museot rajattiin taidemuseoihin. Olisi siis mielenkiintoista laajentaa aihetta ja tutkia, miten toisenlaisissa museoissa on toteutettu peruskouluyhteistyötä ja miten niissä on koettu yhteistyö. Miten erityyppisten museoiden tulokset ja kokemukset eroavat taidemuseoiden peruskouluyhteistyöstä?

Aiheita voisi laajentaa koskemaan myös muita yhteistyössä mukana olevia tahoja ja näiden välisiä yhteistyötä, kuten museoiden keskinäistä yhteistyötä tai museoiden ja muiden kulttuurikohteiden välistä yhteistyötä. Myös erilaiset kulttuurikasvatukseen ja kulttuurikasvatussuunnitelmiin liittyvät kysymykset ovat mielenkiintoisia.

Tässä tutkimuksessa tutkittiin vain museoiden työntekijöiden kokemusta aiheesta. Samoja kysymyksiä voisi kysyä puolestaan myös luokanopettajilta ja selvittää millaisia kokemuksia heillä on yhteistyöstä. Myös oppilaiden käsityksiä

ja kokemuksia museoista voisi tutkia ja perehtyä siihen, miten käsitykset ja mielipiteet ovat muodostuneet.

Pro gradu -tutkielmassa haluaisin jatkaa saman aiheen parissa työskentelemistä koulun näkökulmasta. Olisi hienoa suunnitella ja toteuttaa mahdollisesti projekti yhteistyössä jonkin taidemuseon kanssa. Voisi olla mielenkiintoista tutkia luokanopettajien ja oppilaiden käsityksiä ja aikaisempia kokemuksia yhteistyöstä museoiden kanssa, jonka jälkeen toteutettaisiin museoyhteistyöprojekti. Projektin päätyttyä tutkittaisiin, olivatko opettajien ja oppilaiden käsitykset ja oletukset museon kanssa yhteistyön tekemisestä muuttuneet jollakin tavalla.

Kaiken kaikkiaan museoihin, museoiden peruskouluyhteistyöhön ja museopedagogiikkaan liittyy valtavasti mielenkiintoisia kysymyksiä ja erilaisia näkökulmia. Tutkimuskentän suppeus antaa toisaalta hyvin tilaa myös uusille tutkimuksille, joten mahdollisuuksia jatkotutkimuksille on valtavasti. Toivottavasti aiheen ajankohtaisuus opetussuunnitelman perusteissa ja museoissa tuo alalle jatkossakin kasvavaa kiinnostusta.

6 LÄHTEET

- Aunola, P. 2007. Teatteriseikkailuja: Teatterimuseo oppimisympäristönä ja teatterikasvatuksen tarjoajana. Tampereen yliopisto.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 Jyväskylä: PS-kustannus, 27–44.
- Issakainen, A. 2004. Tietoverkot taideväylänä - lunastus vai lupaus: Tietoverkkojen käyttö kuvataiteen tuntemuksen opetuksessa. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.
- Jämbäck, M. 2008. "Helenen huoneessa" - Ympäristökokemusten käsittely taiteellisen toiminnan avulla.
- Järnfors, L., Rokka, P. & Aalto, K. 2002. Matkataan ajassa: Keravan museo ja Kurkelan koulu: oppimista yhteistyössä. Kerava: Keravan museo.
- Levanto, M. & Petterson, S. 2004. Taide kohtaa yleisönsä. Teoksessa M. Levanto & S. Petterson (toim.) Valistus, museopedagogiikka, oppiminen: Taidemuseo kohtaa yleisönsä. Valtion taidemuseo, taidemuseoalan kehittämissyksikkö Kehys.
- Levanto, M. 2004. Temppeleissä ja toreilla - oppimisesta taidemuseossa. Teoksessa M. Levanto & S. Petterson (toim.) Valistus, museopedagogiikka, oppiminen: Taidemuseo kohtaa yleisönsä. Valtion taidemuseo, taidemuseoalan kehittämissyksikkö Kehys.
- Lindroos, J-E. & Lohivesi, K. 2010. Onnistu strategiassa. Juva: WS Bookwell Oy. Museoalan ammattiliitto.
https://www.museoalanammattiliitto.fi/museoammattilaiset/toissa_museossa/ (Luettu 23.10.2019)
- Museokeskus Vapriikki. <http://vapriikki.fi> (Luettu 29.9.2019)
- Museovirasto, Opetushallitus, Ympäristöministeriö & Laine, M. 2008. Yhdessä oppimaan: Opas monikulttuurisen kulttuuriperinnön opettamiseen. Helsinki: Opetushallitus: Museovirasto: Ympäristöministeriö.

- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf (Luettu 15.9.2019)
- Pöntinen, S. 2012. Tunne tuo asiakkaan toistekin: Toimintatutkimus Museopedagogisen yksikön kehittämisestä. Tampereen ammattikorkeakoulu.
- Potanina, E. 2018. "Sai tehdä, osallistua ja koskea...": Tavoitteellinen museopedagogiikka varhaiskasvatuksen menetelmänä. Tampereen ammattikorkeakoulu.
- Ropo, E. 2008. Oppimisympäristöt opetuksen ja opiskelun kontekstina. Teoksessa Venäläinen, P., Kumpulainen, K., Sajaniemi, N., Ropo, E., Viikuna, J., Puolamäki, L., . . . Harjula, V. 2008. Kulttuuriperintö ja oppiminen. Helsinki: Suomen museoliitto.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/> (Luettu 17.11.2019)
- Suomen museoliitto. <https://www.museoliitto.fi> (Luettu 15.9.2019)
- Suomen Tammi -projekti, Museovirasto, Opetushallitus & Elo, P. 2000. Esine elää. Helsinki: Suomen Tammi -projekti.
- Taidetestaajat. <https://www.taidetestaajat.fi/info> (Luettu 17.11.2019)
- Tilastokeskus.
http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__pal__ksp/statfin_ksp_pxt_11ai.px/table/tableViewLayout1/ (Luettu 23.10.2019)
- Tišliar, P. 2017. The Development of Informal Learning and Museum Pedagogy in Museums. *European Journal of Contemporary Education* 6 (3), 586–592. <https://doi.org/10.13187/ejced.2017.3.586> (Luettu 23.3.2019)
- Tissari, V. 2008. Museovierailu opettajien ja museon työntekijöiden yhteistyönä. Teoksessa Venäläinen, P. 2008. Kulttuuriperintö ja oppiminen. Helsinki: Suomen museoliitto.

Liite 1(1)